

Statusi učencev v osnovni šoli in prilagajanje šolskih obveznosti



Mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik



V stalnem tematskem sklopu *Šolstvo in pravo* vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

Navkljub dejstvu, da je Slovenija prenormirana država in da imamo trenutno v veljavi 856 zakonov in 21.200 podzakonskih predpisov¹ (leta 1991 le 367 zakonov in 862 podzakonskih predpisov), je 51. člen Zakona o osnovni šoli edina pravna norma na nacionalni ravni, ki ureja področje statusov učencev v osnovni šoli in prilagajanj šolskih obveznosti (predmetno področje ni bolj podrobno urejeno v nobenem drugem zakonskem ali podzakonskem predpisu).

Deveti odstavek 51. člena Zakona o osnovni šoli sicer določa, da se z internimi šolskimi pravili o prilagajanju šolskih obveznosti podrobneje uredi postopek za pridobitev statusa in prilagajanje šolskih obveznosti, vendar navedeno pomeni, da vsaka izmed osnovnih šol lahko popolnoma samostojno uredi predmetno področje, kar je z vidika šolske avtonomije zagotovo pozitivno, z vidika varovanja načela enakopravne obravnave iste kategorije otrok (učenci v OŠ) pa lahko prihaja do velikih razlik pri pravicah in obveznostih učencev ter do različnih opcij možnih prilagoditev šolskih obveznosti.

Vrste statusov učencev

Po veljavni ureditvi iz 51. člena Zakona o osnovni šoli učenci lahko pridobijo enega od štirih statusov:

- status učenca perspektivnega športnika,
- status učenca vrhunškega športnika,
- status učenca perspektivnega mladega umetnika,
- status učenca vrhunškega mladega umetnika.

Status učenca perspektivnega športnika lahko pridobi učenec, ki je registriran pri nacionalni panožni športni zvezi in tekmuje v uradnih tekmovalnih sistemih nacionalnih panožnih zvez.

Status učenca vrhunškega športnika lahko pridobi učenec, ki doseže vrhunski športni dosežek mednarodne vrednosti.

Status učenca perspektivnega mladega umetnika lahko pridobi učenec, ki se udeležuje državnih tekmovanj s področja umetnosti.

Status učenca vrhunškega mladega umetnika lahko pridobi učenec, ki dosega najvišja mesta oziroma nagrade na državnih tekmovanjih s področja umetnosti.

Vpliv Zakona o športu na pridobitev statusa učenca športnika

MIZŠ je dne 19. 10. 2018 prek okrožnice, št. 6030-2/2018/29, seznanilo vse osnovne šole, da morajo dosledno upoštevati določbe Zakona o športu², zlasti določbi 32. in 33. člena, ki bistveno vplivata na dodelitev statusa učencu športniku. Bistveno pri tem je, da **status učenca perspektivnega športnika** ne more pridobiti učenec, ki je mlajši od 12 let oziroma 10 let (več o tej izjemi v nadaljevanju), status učenca vrhunškega športnika pa ne more pridobiti učenec, ki je mlajši od 14 let, pri čemer so pogoji pri tej obliki statusa tako zahtevni, da v praksi malodane ne bo prihajalo do dodelitve statusa učenca vrhunškega športnika.

Iz prvega odstavka 32. člena Zakona o športu izhaja, da se posameznik (torej tudi učenec) registrira kot športnik:

- če je star najmanj 12 let,
- je član športnega društva, ki je včlanjeno v nacionalno panožno športno zvezo ali Zvezo za šport invalidov – Paraolimpijski komite,
- ima s strani OKS-Združenja športnih zvez potrjen nastop na tekmovanju uradnega tekmovalnega sistema ter
- je vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov.

Ne glede na navedeno pa se kot športnik lahko registrira tudi posameznik, mlajši od 12 let, vendar ne mlajši od 10 let, ki je registriran v olimpijskih športnih disciplinah individualnih športnih panog,

¹ <https://www.tax-fin-lex.si/Supervizor/VeljavnPredpisi> – stanje na dan 22. 7. 2019.

² Zakon o športu sicer velja že od 24. 6. 2017.

pri katerih lahko na svetovnih prvenstvih v članski kategoriji nastopajo športniki mlajši od 18 let.³ MIZŠ v svoji okrožnici te izjeme pri starostni meji (status učenca športnika namreč lahko pridobijo tudi učenci, mlajši od 12 let) ne navaja, vendar jo je potrebno striktno upoštevati, saj je zakonsko določena.

Zgoraj navedeno pomeni, da ima učenec, ki uveljavlja status učenca perspektivnega športnika, pravico do pridobitve statusa učenca perspektivnega športnika, če je vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov, kar pomeni, da morajo biti osnovne šole pozorne pri vodenju postopka pridobitve statusa učenca športnika in ne smejo pogojevati status športnika z drugimi kriteriji ali pogoji, saj bi bilo tovrstno pogojevanje nezakonito. Enako velja tudi za primere, ko bi se šole odločile, da učenci pridobijo status športnika na podlagi blažjih, milejših kriterijev, saj bi s tem posamezniki pridobili določene pravice do prilagoditev šolskih obveznosti, do katerih na podlagi zakonskih predpisov niso upravičeni.

Status učenca vrhunškega športnika lahko pridobi učenec, ki je kategoriziran kot športnik po 33. členu Zakona o športu (starost vsaj 14 let). Vrhunski športnik je športnik mednarodnega, svetovnega ali olimpijskega razreda, ki je dosegel vrhunski rezultat na mednarodnem tekmovanju v absolutni starostni kategoriji in je vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov kot vrhunski športnik.⁴ Ob teh pogojih in tej starostni omejitvi se lahko vprašamo, ali se bo status učenca vrhunškega športnika ohranil v 51. členu Zakona o osnovni šoli, saj so kriteriji precej zahtevni⁵.

Pridobitev, prenehanje in mirovanje statusa učenca športnika/umetnika

Zakon o osnovni šoli v 51. členu ureja postopek pridobitve, prenehanja in mirovanja statusa učenca perspektivnega športnika, učenca perspektivnega mladega umetnika, učenca vrhunškega športnika in učenca vrhunškega mladega umetnika.

O dodelitvi, mirovanju oziroma prenehanju statusa odloči ravnatelj osnovne šole na podlagi določb Zakona o splošnem upravnem postopku, pri čemer lahko osnovna šola z internimi pravili o prilagajanju šolskih obveznosti podrobneje uredi postopek za pridobitev statusa in prilagajanje šolskih obveznosti. Pred odločitvijo si mora ravnatelj v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju pridobiti mnenje razrednika, v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa poleg mnenja razrednika tudi mnenje oddelčnega učiteljskega zbora.

Pridobitev statusa lahko predlagajo starši učenca, ne pa tudi šola po uradni dolžnosti. Ob odločanju o pridobitvi statusa učenca športnika je potrebno s strani OKS-Združenja športnih zvez, ki upravlja z evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov, pridobiti podatke o tem, ali je učenec vpisan v evidenco registriranih in kategoriziranih športnikov.

MIZŠ je v svoji okrožnici zapisalo, da »naj se pri odločanju o dodelitvi statusa športnika upošteva predvsem obseg trenažnih obveznosti, priprav na tekmovanja in tekmovanj, ki se lahko bistveno razlikujejo pri posameznih športnih panogah. Prilagoditev naj bodo deležni tisti športniki, ki izkazano ne morejo sproti opravljati šolskih obveznosti zaradi daljših odsotnosti od pouka ali obsežnega trenažnega procesa v obdobju priprav na tekmovanja. Ravnatelj odloči z odločbo v skladu z določbami ZUP, kar pomeni da gre za individualno obravnavo vsakega primera posebej in da se pri odločanju upoštevajo vse okoliščine oziroma dokazila, vezana na konkretno vlogo«, hkrati pa so navedli, da »ne morejo šole v internih pravilih postavljati strožjih ali milejših pogojev za pridobitev statusa od zakonsko postavljenih pogojev«.

MIZŠ tako po eni strani določa, da osnovne šole ne smejo določati strožjih pogojev za dodelitev statusa športnika, po drugi strani pa navaja, da naj se pri odločanju o dodelitvi statusa športnika upošteva predvsem obseg trenažnih obveznosti, priprav na tekmovanja in tekmovanj, ki se lahko bistveno razlikujejo pri posameznih športnih panogah. Menim, da šole ne smejo določati strožjih pogojev za dodelitev statusa športnika (torej tudi tega, da bi upoštevale kriterij obsega trenažnih obveznosti, priprav na tekmovanja in tekmovanj), pravilno in smotrno pa bi bilo ravnanje šole, da se pri odločanju o obsegu prilagoditev šolskih obveznosti učenca s statusom upošteva obseg trenažnih obveznosti, priprav na tekmovanja in tekmovanj, ki se lahko bistveno razlikujejo pri posameznih športnih panogah.

Status učencu preneha:

- na zahtevo staršev učenca,
- s potekom časa, za katerega je bil učencu dodeljen,
- če prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil status dodeljen,
- če ni več učenec šole, na kateri je pridobil status, ali
- če se mu status odvzame.

Če učenec ne izpolnjuje obveznosti iz dogovora, mu šola lahko status odvzame na predlog razre-

³ Seznam športov iz drugega odstavka 32. člena Zakona o športu: atletika – stadionska (razen v metih, mnogoboju, 10000 m, maratonu in hoji), badminton, gimnastika – ritmična, gimnastika – športna, gimnastika – velika prožna ponjava, golf, jadranje, judo, kajak kanu – mirne vode, kajak kanu – slalom, karate (samo kate), konjeništvu – dresura, lokostrelstvo – tarčno, namizni tenis, planinstvo – športno plezanje, plavanje, plavanje – daljinsko, plavanje – sinhrono, sabljanje, sankanje – umetne proge, smučanje – alpsko, smučanje – deskanje na snegu, smučanje – nordijska kombinacija, smučanje – prosti slog, smučanje – smučarski skoki, smučanje – smučarski teki, smučanje – biatlon, strelstvo, surf, taekwondo – WTF, tenis, veslanje, drsanje – kratke proge, drsanje – umetnostno, dviganje uteži. Dostopno na: [http://www.olympic.si/datoteke/Uravno_potrjeni_tekmovalni_sistemi\(2\).pdf](http://www.olympic.si/datoteke/Uravno_potrjeni_tekmovalni_sistemi(2).pdf).

⁴ 18. točka 2. člena Zakona o športu.

⁵ Ko pomislim na svetovno športno zgodovino, se mi poraja vprašanje, ali bi te pogoje izpolnjevali Jane Ahonen, Nadia Comaneci, Martina Hingis in Monika Seleš kot vrhunski športniki, ki so že kot zelo mladi dosegali vrhunske rezultate ...

dnika ali učiteljskega zbora. Zakon o osnovni šoli torej dopušča odvzem statusa, in sicer v primerih, ko učenec ne izpolnjuje obveznosti iz dogovora med šolo in starši. Dogovor je dvostransko pogodbeno razmerje, ki ga šola sklene z zakonitimi zastopniki učenca s statusom in ima elemente civilno-pravnega razmerja (po Obligacijskem zakoniku), kot tudi elemente upravno pravnega razmerja (po Zakonu o osnovni šoli). Iz zakona izhaja, da vsebina dogovora niso zgolj pravice učenca (prilagoditve pri obiskovanju pouka in drugih dejavnosti ter prilagoditve pri načinih in rokih za ocenjevanje znanja), temveč tudi obveznosti učenca, saj se namreč status lahko odvzame, "če učenec ne izpolnjuje obveznosti iz dogovora med šolo in starši".

Učencu zaradi bolezni oziroma poškodbe ali drugih utemeljenih razlogov status lahko miruje, dokler obstajajo razlogi, na podlagi katerih je bilo odločeno o mirovanju. Mirovanje statusa lahko predlagajo razrednik, učiteljski zbor ali starši učenca.

Glede na deveti odstavek 51. člena Zakona o osnovni šoli, s katerim je določeno, da »šola s pravili o prilagajanju šolskih obveznosti podrobneje uredi postopek za pridobitev statusa in prilagajanje šolskih obveznosti«, in glede na ugotovitve Inšpektorata za javni sektor⁶, resda na drugem, a vendarle upravnem področju, bi bilo potrebno v prihodnosti postopek o statusih učencev urediti z enotnim zakonskim predpisom, ne pa dopuščati internim šolskim pravilnikom, da vsak po svoje (in različno) urejajo upravne postopke, ker takšno določanje postopkovnih pravil upravnega odločanja ni dopustno, saj interni šolski pravilnik ne predstavlja predpisa, s katerim bi bilo dopustno določati pravila upravnega postopka.

Prilagoditev šolskih obveznosti

Po 51. členu Zakona o osnovni šoli se učencu, ki mu je dodeljen status športnika/umetnika, prilagodijo šolske obveznosti. Prilagajanje šolskih obveznosti se uredi s pisnim dogovorom med šolo in starši. Prilagodijo se obiskovanje pouka in drugih dejavnosti ter načini in roki za ocenjeva-

nje znanja. Šola z internimi pravili o prilagajanju šolskih obveznosti podrobneje uredi prilagajanje šolskih obveznosti.

Sam bi vsekakor pričakoval, da bi bodisi v zakonu ali vsaj v podzakonskem predpisu obstajale dodatne vsebinske določbe, kaj vse bi lahko sodilo med prilagoditve šolske obveznosti, zlasti tiste na področju ocenjevanja znanja, saj v Pravilniku o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli ni niti enega člena, ki bi urejal prilagoditve šolskih obveznosti za učence s statusom športnika⁷, pri čemer pravilnik določa pravice do prilagoditev ocenjevanja za učence s posebnimi potrebami (5. člen) in učence priseljence iz druge države (15. člen).

Šole tako v svojih pravilih o prilagajanju šolskih obveznosti različno urejajo prilagoditve pri obiskovanju pouka⁸, kot tudi prilagoditve pri načinih in rokih za ocenjevanje znanja⁹, pri čemer ostaja odprto vprašanje, ali morajo biti prilagoditve pri rokih za ocenjevanje znanja v pravnih okvirih, ki jih determinira Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, ali pa jih lahko interna šolska pravila na podlagi (neomejenega?) zakonskega pooblastila presežejo in roke za ocenjevanja znanja določijo po svoje?

Prav tako je vredno premisleka, ali ohraniti dve podkategoriji statusa znotraj posamezne kategorije, saj ni bistvo v poimenovanju statusa, ampak v obsegu prilagoditev šolskih obveznosti, ki jih šola skupaj s starši in učenci doreče v dogovoru o prilagajanju šolskih obveznosti, pri katerem pa bi se moralo nujno upoštevati obseg treningov oziroma vaj ter priprav na tekmovanja.

Vsekakor je potrebno ohraniti uveljavljeni sistem učencev s statusi, ki pa bi ga bilo potrebno v določenih segmentih nadgraditi. Kako? Ena od možnih opcij je priprava Pravilnika o prilagoditvah šolskih obveznosti učencev v osnovni šoli po vzoru Pravilnika o prilagoditvah šolskih obveznosti dijaku v osnovni šoli¹⁰.

KURIKULUM, šolsko pravno svetovanje, d.o.o.



Pravi naslov za vaša pravna vprašanja na področju vzgoje in izobraževanja

Kontakt: info@kurikulum.si

www.kurikulum.si

⁶ Nadzori s področja vodenja upravnih postopkov in upravnega poslovanja v javnih zavodih s področja socialnega zavarovanja, 6. 6. 2018.

⁷ Morda bi prišel v poštev le prvi odstavek 27. člena pravilnika, ki ureja neocenjenost učenca zaradi bolezni ali drugih utemeljenih razlogov, vendar glede na zadnji stavek drugega odstavka tega člena in strogo razlikovanje med terminoma »odločanje« in »podaja mnenja« oddelčnega učiteljskega zbora tudi takšna interpretacija ne bi vzdržala pravne presoje.

⁸ Npr. »Od rednega vzgojno-izobraževalnega dela lahko učenec s statusom izostane glede na vnaprej pripravljen program dejavnosti in zaradi tekmovanj. Izostati sme tudi prvo učno uro, če se je obveznost predhodnega dne zaključila po 22. uri«.

⁹ Npr. »Učenec s statusom ima pravico do napovedanega ustnega ocenjevanja znanja«.

¹⁰ Uradni list RS, št. 30/18.